

## SPIS TREŚCI

|                                                                                                                     |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| SPIS SKRÓTÓW . . . . .                                                                                              | 5         |
| SPIS MAP . . . . .                                                                                                  | 6         |
| PRZEDMOWA . . . . .                                                                                                 | 7         |
| <br><b>ROZDZIAŁ PIERWSZY. GRANICA POLSKO-NIEMIECKA OD WER-</b>                                                      |           |
| <b>SALU DO POCZDAMU . . . . .</b>                                                                                   | <b>9</b>  |
| <b>I. Granica polsko-niemiecka przed konferencją poczdamską . . . . .</b>                                           | <b>10</b> |
| 1. Granica polsko-niemiecka 1919—1939 . . . . .                                                                     | 10        |
| 2. Aneksja terytorium polskiego przez Rzeszę 1939—1941 . . . . .                                                    | 15        |
| 3. Linia Curzona . . . . .                                                                                          | 16        |
| <b>II. Dyplomacja aliancka i problem granicy polsko-niemieckiej w latach 1939—1944 . . . . .</b>                    | <b>22</b> |
| 1. Poglądy i postulaty rządu RP . . . . .                                                                           | 22        |
| 2. Granica polsko-niemiecka w polityce mocarstw w latach 1943—1944 . . . . .                                        | 28        |
| 3. Rozbieżności pomiędzy mocarstwami . . . . .                                                                      | 38        |
| <b>III. Konferencja krymska i początki zarządu polskiego na wschód od Odry i Nysy Łużyckiej . . . . .</b>           | <b>41</b> |
| 1. Stanowisko mocarstw zachodnich w sprawie granicy polsko-niemieckiej w przededniu konferencji krymskiej . . . . . | 41        |
| 2. Konferencja krymska . . . . .                                                                                    | 44        |
| 3. Początki zarządu polskiego na wschód od Odry i Nysy Łużyckiej . . . . .                                          | 47        |
| <b>IV. Konferencja poczdamska i układ w sprawie zachodniej granicy Polski . . . . .</b>                             | <b>49</b> |
| 1. Konferencja poczdamska w perspektywie historycznej . . . . .                                                     | 49        |
| 2. Stanowisko mocarstw zachodnich w sprawie zachodniej granicy Polski przed konferencją . . . . .                   | 54        |
| 3. Konferencja poczdamska . . . . .                                                                                 | 57        |
| 4. Układ w sprawie zachodniej granicy Polski . . . . .                                                              | 69        |
| <br><b>ROZDZIAŁ DRUGI. WOLNE MIASTO GDAŃSK W ŚWIETLE TRAK-</b>                                                      |           |
| <b>TATÓW MIĘDZYNARODOWYCH . . . . .</b>                                                                             | <b>71</b> |
| <b>I. Geneza Wolnego Miasta Gdańska . . . . .</b>                                                                   | <b>72</b> |
| 1. Dyplomacja lat 1914—1918 a dostęp odrodzonej Polski do morza . . . . .                                           | 72        |
| 2. Konferencja pokojowa w 1919 r. . . . .                                                                           | 77        |

|                                                                                                             |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 3. Traktat wersalski . . . . .                                                                              | 84         |
| 4. Konwencja paryska . . . . .                                                                              | 88         |
| <b>II. Położenie Wolnego Miasta Gdańska w prawie międzynarodowym . . . . .</b>                              | <b>94</b>  |
| 1. Wolne Miasto Gdańsk jako obszar zależny od Polski i Ligi Narodów . . . . .                               | 94         |
| 2. Kompetencje Ligi Narodów . . . . .                                                                       | 99         |
| 3. Rada Portu i Dróg Wodnych . . . . .                                                                      | 103        |
| <b>III. Kompetencje Polski w dziedzinie pozagospodarczej . . . . .</b>                                      | <b>107</b> |
| 1. Sprawy zagraniczne . . . . .                                                                             | 109        |
| 2. Sprawy wojskowe . . . . .                                                                                | 116        |
| 3. Ochrona ludności polskiej . . . . .                                                                      | 121        |
| <b>IV. Kompetencje Polski w dziedzinie gospodarczej . . . . .</b>                                           | <b>123</b> |
| 1. Korzystanie z portu . . . . .                                                                            | 123        |
| 2. Komunikacja . . . . .                                                                                    | 129        |
| 3. Inkorporacja celna . . . . .                                                                             | 134        |
| <b>ROZDZIAŁ TRZECI. PROBLEM GDAŃSKI W POLITYCE MIĘDZY-NARODOWEJ 1920—1945 . . . . .</b>                     | <b>141</b> |
| <b>I. Od traktatu wersalskiego do układów lokarnieńskich . . . . .</b>                                      | <b>143</b> |
| 1. Początki antagonizmu między Polską a Gdańskiem przed zawarciem konwencji paryskiej (1919—1920) . . . . . | 143        |
| 2. Pierwsze lata Wolnego Miasta Gdańska (1920—1922) . . . . .                                               | 148        |
| 3. Narastanie trudności w stosunkach polsko-gdańskich . . . . .                                             | 151        |
| 4. Międzynarodowe tło kryzysu w 1923 r. . . . .                                                             | 153        |
| 5. Niepowodzenie dyplomacji polskiej . . . . .                                                              | 157        |
| 6. Gdańsk w polityce międzynarodowej w latach 1924—1925 i układy lokarnieńskie . . . . .                    | 163        |
| <b>II. Lata polokarnieńskie i początek rządów Hitlera . . . . .</b>                                         | <b>167</b> |
| 1. Rewizjonizm niemiecki i sprawa Gdańska po Locarno . . . . .                                              | 167        |
| 2. Przejściowe odprężenie w stosunkach polsko-gdańskich (1927—1929) . . . . .                               | 172        |
| 3. Spór o Gdynię i zaostrzenie stosunków polsko-gdańskich (1930—1932) . . . . .                             | 174        |
| 4. Nadzieje na poprawę stosunków w 1932 r. . . . .                                                          | 182        |
| 5. Zaostrzenie stosunków na początku 1933 r. . . . .                                                        | 184        |
| 6. Przejęcie władzy przez hitlerowców i porozumienie z Polską . . . . .                                     | 187        |
| <b>III. Problem gdański w dobie współpracy polsko-niemieckiej w latach 1934—1938 . . . . .</b>              | <b>192</b> |
| 1. Problem gdański a stosunki polsko-niemieckie . . . . .                                                   | 192        |
| 2. Koniec prezesury Rauschninga . . . . .                                                                   | 195        |
| 3. Zatarg walutowy i celny . . . . .                                                                        | 197        |
| 4. Zachwianie się pozycji Ligi Narodów w Gdańsku . . . . .                                                  | 203        |
| 5. Konflikt między Senatem a Wysokim Komisarzem Ligi Narodów . . . . .                                      | 208        |



|                                                                                                                   |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 6. Zmiana pozycji Ligi Narodów w Wolnym Mieście Gdańsku . . . . .                                                 | 213 |
| 7. Obawy polskie a zamiary i zapewnienia niemieckie . . . . .                                                     | 216 |
| 8. Oświadczenie Hitlera z 1937 r. . . . .                                                                         | 220 |
| 9. Preludium do kryzysu . . . . .                                                                                 | 227 |
| <b>IV. Problem gdański podczas kryzysu polsko-niemieckiego 1938—1939</b> . . . . .                                | 231 |
| 1. Żądanie przyłączenia Gdańska do Rzeszy i rokowania z Polską . . . . .                                          | 231 |
| 2. Problem gdański a sojusze Polski z Wielką Brytanią i Francją . . . . .                                         | 237 |
| 3. Problem gdański w okresie zaostrzania się sytuacji europejskiej . . . . .                                      | 248 |
| 4. Projekty w sprawie Gdańska a rzeczywistość . . . . .                                                           | 255 |
| 5. Polityka polska wobec Gdańska w perspektywie kryzysu roku 1939 . . . . .                                       | 260 |
| <b>V. Problem gdański podczas drugiej wojny światowej</b> . . . . .                                               | 268 |
| 1. Aneksja Wolnego Miasta Gdańska przez Niemcy . . . . .                                                          | 268 |
| 2. Niepowodzenie idei wolnego terytorium w Gdańsku . . . . .                                                      | 272 |
| 3. Rokowania aliantów i przyszłość Gdańska . . . . .                                                              | 278 |
| 4. Powrót Gdańska w granice Rzeczypospolitej . . . . .                                                            | 281 |
| <b>ROZDZIAŁ CZWARTY. WYSIEDLENIE NIEMCÓW Z POLSKI</b> . . . . .                                                   | 285 |
| <b>I. Wysiedlenie ludności w polityce państw europejskich</b> . . . . .                                           | 288 |
| 1. Ochrona mniejszości . . . . .                                                                                  | 288 |
| 2. Przesiedlenie . . . . .                                                                                        | 290 |
| 3. Wysiedlenie w polityce niemieckiej przed drugą wojną światową . . . . .                                        | 292 |
| 4. Precedens grecko-turecki . . . . .                                                                             | 294 |
| 5. Przesiedlenie Niemców z inicjatywy Rzeszy . . . . .                                                            | 297 |
| <b>II. Przyczyny wysiedlenia Niemców z Polski</b> . . . . .                                                       | 302 |
| 1. Mniejszość niemiecka a państwo niemieckie . . . . .                                                            | 302 |
| 2. Mniejszość niemiecka i rozsadzenie państwa od wewnątrz: Czechosłowacja 1938—1939 . . . . .                     | 304 |
| 3. Mniejszość niemiecka i działalność dywersyjna: Polska 1939 . . . . .                                           | 308 |
| <b>III. Dyplomacja aliancka i wysiedlenie Niemców z Polski</b> . . . . .                                          | 316 |
| 1. Rokowania aliantów przed konferencją poczdamską . . . . .                                                      | 316 |
| 2. Ucieczka, ewakuacja i pierwsze wysiedlenia Niemców przed konferencją poczdamską . . . . .                      | 325 |
| 3. Konferencja i układ w Poczdamie . . . . .                                                                      | 331 |
| 4. Uchwała Rady Kontroli w Berlinie i wysiedlenie Niemców z Polski . . . . .                                      | 335 |
| <b>ROZDZIAŁ PIĄTY: ZMIANY TERYTORIALNE NA ZACHODZIE I NAD BAŁTYKIEM W ŚWIELE PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO</b> . . . . . | 343 |
| <b>I. Bezwarunkowa kapitulacja Niemiec</b> . . . . .                                                              | 348 |
| 1. GENEZA . . . . .                                                                                               | 348 |

|                                                                            |            |
|----------------------------------------------------------------------------|------------|
| 2. Kapitulacja niemieckich sił zbrojnych . . . . .                         | 353        |
| 3. Konsekwencje bezwarunkowej kapitulacji . . . . .                        | 355        |
| <b>II. Najwyższa władza mocarstw nad Niemcami . . . . .</b>                | <b>357</b> |
| 1. Możliwości działania wobec Niemiec . . . . .                            | 357        |
| 2. Deklaracja berlińska dotycząca władzy nad Niemcami . . . . .            | 359        |
| 3. Konsekwencje władzy mocarstw nad Niemcami . . . . .                     | 363        |
| <b>III. Układy poczdamskie . . . . .</b>                                   | <b>365</b> |
| 1. Forma prawna układów poczdamskich . . . . .                             | 265        |
| 2. Aktualne znaczenie prawne układów poczdamskich . . . . .                | 368        |
| 3. Kogo wiążą układy poczdamskie? . . . . .                                | 374        |
| <b>IV. Zasady międzynarodowe Narodów Zjednoczonych a traktowa-</b>         |            |
| <b>nie Niemiec przez zwycięzców . . . . .</b>                              | <b>378</b> |
| 1. Karta Atlantyczna . . . . .                                             | 379        |
| 2. Karta Narodów Zjednoczonych . . . . .                                   | 386        |
| 3. Zasada samostanowienia ludów i narodów . . . . .                        | 390        |
| <b>V. Zmiana wschodniej granicy państwa niemieckiego . . . . .</b>         | <b>402</b> |
| 1. Tradycyjne sposoby nabycia terytorium i ich nieprzydat-                 |            |
| ność dla kwestii polsko-niemieckiej w 1945 r. . . . .                      | 402        |
| 2. Kompetencja mocarstw do dysponowania terytorium nie-                    |            |
| mieckim . . . . .                                                          | 405        |
| 3. Pojęcie „Niemcy w granicach z roku 1937” . . . . .                      | 407        |
| 4. Zagadnienie kompensacji terytorialnej . . . . .                         | 411        |
| <b>VI. Zarząd polski na byłych terytoriach niemieckich . . . . .</b>       | <b>415</b> |
| 1. Pojęcie zarządu . . . . .                                               | 415        |
| 2. Praktyka międzynarodowa . . . . .                                       | 416        |
| 3. Zarząd polski, czyli rozciągnięcie suwerenności . . . . .               | 421        |
| <b>VII. Traktat pokoju z Niemcami a granica polsko-niemiecka . . . . .</b> | <b>424</b> |
| 1. Zakończenie stanu wojny z Niemcami . . . . .                            | 424        |
| 2. Umowy międzynarodowe częściowo zastępujące traktat po-                  |            |
| koju z Niemcami . . . . .                                                  | 426        |
| 3. Ustalenie, delimitacja i demarkacja granicy polsko-niemiec-             |            |
| kiej a przyszły traktat pokoju . . . . .                                   | 428        |
| <b>VIII. Prawne aspekty powrotu Gdańska do Polski . . . . .</b>            | <b>432</b> |
| 1. Faktyczna samolikwidacja Wolnego Miasta Gdańska . . . . .               | 432        |
| 2. Aneksja terytorium Wolnego Miasta Gdańska przez Rzeszę . . . . .        | 434        |
| 3. Dekret o utworzeniu województwa gdańskiego . . . . .                    | 436        |
| 4. Znaczenie klauzuli poczdamskiej . . . . .                               | 438        |
| 5. Likwidacja Wolnego Miasta Gdańska . . . . .                             | 441        |
| <b>IX. Międzynarodowe uznanie granicy polsko-niemieckiej . . . . .</b>     | <b>445</b> |
| 1. Stanowisko ZSRR . . . . .                                               | 446        |
| 2. Stanowisko mocarstw zachodnich . . . . .                                | 447        |
| 3. Stanowisko NRD . . . . .                                                | 457        |
| 4. Stanowisko NRF . . . . .                                                | 457        |
| 5. Stolica Apostolska i organizacja kościelna na ziemiach za-              |            |
| chodnich i północnych . . . . .                                            | 460        |

|                                                                                |            |
|--------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>X. Prawne aspekty wysiedlenia Niemców z Polski . . . . .</b>                | <b>467</b> |
| 1. Legalność i definitywny charakter wysiedlenia . . . . .                     | 467        |
| 2. Doktryna tzw. prawa do stron rodzinnych . . . . .                           | 472        |
| 3. Wysiedlenie a niektóre instytucje prawa międzynarodowego . . . . .          | 476        |
| <b>ROZDZIAŁ SZÓSTY: PODZIAŁ NIEMIEC 1945—1969 . . . . .</b>                    | <b>483</b> |
| <b>I. Państwo niemieckie na początku okupacji . . . . .</b>                    | <b>484</b> |
| 1. Podział Niemiec w projektach alianckich z czasów wojny . . . . .            | 484        |
| 2. Problem państwowości niemieckiej po bezwarunkowej kapitulacji . . . . .     | 489        |
| 3. Istnienie państwa niemieckiego pomimo klęski . . . . .                      | 491        |
| <b>II. Jedność a podział Niemiec w latach 1945—1948 . . . . .</b>              | <b>496</b> |
| 1. Rozbieżności pomiędzy mocarstwami na początku okupacji . . . . .            | 496        |
| 2. Brak wspólnej polityki mocarstw w Niemczech . . . . .                       | 501        |
| 3. Początki podziału Niemiec . . . . .                                         | 506        |
| <b>III. Powstanie dwóch rządów i utrwalenie się podziału Niemiec . . . . .</b> | <b>510</b> |
| 1. Powstanie dwóch rządów . . . . .                                            | 510        |
| 2. Udział Republiki Federalnej w integracji zachodnioeuropejskiej . . . . .    | 518        |
| 3. Udział Republiki Federalnej w sojuszach zachodnich . . . . .                | 526        |
| 4. Konsekwencje udziału NRF w sojuszach zachodnich . . . . .                   | 533        |
| <b>IV. Dwa państwa na ziemi niemieckiej . . . . .</b>                          | <b>542</b> |
| 1. Teorie i rzeczywistość . . . . .                                            | 542        |
| 2. Doktryna Hallsteina . . . . .                                               | 549        |
| 3. Dwa państwa niemieckie w podzielonej Europie i ich stosunki z PRL . . . . . | 553        |
| <b>ZAKOŃCZENIE . . . . .</b>                                                   | <b>563</b> |
| <b>LITERATURA PODSTAWOWA . . . . .</b>                                         | <b>569</b> |
| <b>SKOROWIDZ NAZWISK . . . . .</b>                                             | <b>577</b> |
| <b>SKOROWIDZ RZECZOWY . . . . .</b>                                            | <b>587</b> |